

שהסעירה את הארץ

הכי גרוע — התחילו לדבר ברחוב. זה היה נורא. כל כך התרגשתי והתרגזתי על מה שהאנשים כותבים ומספרים. פעם בכיתי כל-כך, שהתעלפתי. אז הרב אמר לי: "למה את כועסת כל-כך? למה את לוקחת את זה ללב? הם לא מתכוונים אליך, בכל הסיפור רימ האלה. הם רוצים רק לפגוע בך ואת רואה — אני לא מתרגז".

הוא ידע שהפירסום בא מהצד של הרב נסים, וזה ציער אותו הרבה. הוא סיפר לי שקודם היה הבן של הרב נסים אומר שהוא היידי שלו. הוי, כמה רחוק שזה הגיע! רב אחד סיפר לנו שהבן של הרב נסים עושה בדיחה כזאת: הוא מספר שהוא רוצה עכשיו להתחתן עם זקנה בת 80. בהתחלה, הרב לא היה מראה שזה כואב לו. להיפך, הוא אמר שהוא תמיד אהב צחוק ובדיחות. אז מה יש, שאנשים יספרו בדיחות. הוא גם אמר לי פעם שבספרי הקודש כתוב שאפילו אם אדם עושה חט ושלומו צחוק מהקודש ברוך-הוא — אין דבר. אבל רק אם הוא עושה את זה בשביל לצחוק, לא בשביל לפגוע.

בכל זאת ראיתי שהוא לוקח את הכל יותר מדי ללב. הוא היה אומר לי שלא את רגז, והוא עצמו היה כועס, בפנים. לפעמים היה אומר לי: "לא יפה שאנשים נכנסים לחיים של משפחה". הוא היה מנסה להרגיע את עצמו לבד, אבל זה לא טוב בשביל בן אדם. כשזה נמשך כל-כך הרבה זמן התחיל להתעצבן: "לא איכפת לי שעשית צחוק, אבל כשהם מזלזלים בכבודי זה לא טוב", היה אומר לי. סוף-סוף הוא היה רב גדול וגם שר. הכי הרבה נגעו כששמע שבמזעזעזע דון התיאטרון מכינים שיר לא יפה עליו.

פגישה עם שיטרייט

תמיד, בכל מקום שהיה הולך, אנשים הצביעו עליו ואמרו: "זה הרב טולכי דאנו". וזה מאוד הפריע לו. לפני שהתחתן היה רגיל ללכת ברגל חצי שעה בבוקר וחצי שעה בערב, לפני השינה. הוא קיווה שאחרי שנחתן נלך שנינו יחד לטייל ככה. אבל כשמעו איך שאנשים מדברים ומסי תכלים עליו, הפסקו את הטילים האלה. וזה הויק לו. כי הוא תמיד היה אומר שהטיר לים האלה עוזרים לו להישאר בריא.

בא עניין הפספורט הצרפתי שלו. זה פגע בו מאוד, איך שדיברו עליו וכתבו עליו בעתונות, כאילו שהפספורט הצרפתי הזה מעליב את המדינה, ושזה לא יפה שר מחזיק פספורט זר. אבל הוא לא רצה להעליב את המדינה. הוא ראה שצדפת תמיד עשתה לו טוב, ותמיד עזרה ליהודים ב' איץ ונתנה לו כבוד. כל פעם שהיה חג צרפתי היו עושים לו כבוד ומזמינים אותו. חוץ מזה יש לו בן בצרפת והוא חשב שאם ירצה פעם לנסוע אליו, זה יהיה יותר קל אם ישאר הפספורט הצרפתי.

אחרי גלויות הרב. האלמנה הצעירה, לבושה בשחורים, חובלת על ידי שתיים מידידה, בשובה מבית הקברות.

מתוך האלבום לרב יעקב משה טולדיאנו הסנוח, ברמלה. בתמונה נראים: אחד משלושת הצילומים של נשואי הבזק של מרים טבאג נערכו הקידושים בין מרים והרב טולדיאנו, ושנערכו בביתו.

מתוך האלבום

אחרי כל הבדיחות והדיבורים על החתונה שלנו, העניין של הפספורט גמר אותו. הוא נורא כעס והתרגז.

בגלל כל הדברים האלה, לא יצאתי איתו אף פעם בעיר. רק כשהיה נוסע לתל-אביב הייתי נוסעת איתו. הוא לא הוזמן אלינו אף שר או אף אדם חשוב מהממשלה, ולא לקח אותי לשום מסיבה עם שרים. הוא אמר: "אחרי שתהיה לנו הדירה שלנו, נזמין אנשים".

רק פעם אחת נגשתי עם שר. זה היה בגלל פנצ'ר שקרה לאוטו שלנו. נסענו מתל-אביב לירושלים, כי הרב היה צריך להשתתף בישיבה של הממשלה. בדרך היה פנצ'ר והנהג יצא לתקן. אז בא השר כבוד שיטרייט, שגם כן נסע לירושלים, וכשראה אותנו עומדים בדרך, העמיד את האוטו שלו ואמר לנו שנסע איתו לירושלים. אף פעם לא ראיתי אותו לפני זה, כי הוא כעס על הרב טולדיאנו בגלל החתונה. אני אמרתי לו, ככה בצחוק: "זה לא הוגן שאנחנו יצאנו ראשונים לדרך ואתה תגיע לפנינו". לא נסענו איתו, כי בינתיים הנהג שלנו תיקן את הפנצ'ר.

הוא רצה בן

יחסים ביני לבין הרב התפתחו ו' ו' נעשו יותר עמוקים כל יום. כל פעם שהייתי מכירה אותו יותר, הייתי מתקשרת אליו יותר. הוא לא רצה שאני אעבוד או שאני אעשה משהו, אבל אני הייתי מכינה את הארוחות ומטפלת בכל מה שהיה צריך. לפעמים היינו מדברים מה יהיה בעתיד. לא פעם היה מדבר על האפשרות שיהיה לנו בן. פעם היה אומר שהוא רוצה שהיה לו בן ממני, ופעם היה אומר: "תראי מה יצא מהבנים שלי. איך הם מתייחסים אלי?". ואז היה מחליט שלא כדאי להביא בנים. אבל אם הייתי יולדת לו בן, הוא אמר שזה ישמח אותו מאוד.

בעיקר הייתי אוהבת את ההומור שלו, איך שהוא אהב תמיד לצחוק ולחייך. הייתי מוכנה לעשות כל דבר בשבילו. ידעתי שהוא טובל קצת מסוכר, והייתי צריכה לדאוג שלא יאכל הרבה דברים מתוקים. אבל בזמן האחרון הוא דחקא רצה פירות ודברים מתוקים. היה אומר שזה נותן לו כוח. לא שהיה מראה חולשה, אבל בכל זאת בגלל הגיל שלו לא יכול להתאמץ מדי. ביום כיפור, למשל, הלך ברגל מהבית שלנו בתל-אביב עד בית הכנסת אוהל מועד והוא התפלל שם כל היום. גם אני הלכתי איתו לבית-הכנסת וישבתי בעזרת הנשים. בשמחת-תורה נסענו עוד פעם לתל-אביב. רצייתי ללכת איתו להקפות, אבל הוא אמר שהיו כל-כך הרבה אנשים שלא יהיה מקום בשבילי, ושזה לא יפה אם אני אבוא איתו. הבנתי שהוא לא רוצה שאנשים יס' תכלו עלי יותר מדי. ויתחילו לדבר עליו במקום לעשות חט. הוא חזר עיני, אבל שמת. הוא סיפר לי איך שעשה רושם יפה עם החליפה שלו ואיך אנשים באו לנשק

את ידיו. הוא שם את שתי הידיים שלו קדימה, והראה לי: "הנה, כך גניסקו לי את שתי הידיים". למחרת בבוקר, זה היה יום ששי, ראיתי שהוא עוד עייף מהחג. אמרתי לו שלא כדאי לנסוע לירושלים ושנעשה את השבת בתל-אביב. הוא אמר לא, הוא לא כל-כך עייף. יותר טוב בירושלים, שם יהיה יותר חופשי ולא יבואו אליו מהמשפחה. הויץ מזה הבטיח להתפלל בבית-הכנסת החדש בירושלים ובטח האנשים יחכו לו ולא יפה אם הוא לא יבוא.

קרב לופס

קרב לופס הביא איתו רופא שני. הוא בדק אותו וכששאלנו אותו אם זה הלב, אמר לנו: "כן". אחר כך הרופא הזה שמותר לו לאכול מה שהוא רוצה, אבל מכל דבר קצת. אז הרב ביקש אגס. הרב לופס קם להביא לו. אמרתי לו שלא יקלף את האגס, כי הרב אוהב לקלף אותו לבד. הוא אכל את האגס והמשיך לדבר איתנו. הוא אמר: "אם זה מכה בלב — זה מסוכן. אם לא בלב — אין דבר". ואחר כך שאל את המזכיר שלו הדס: "תגיד, זה בלב?". הדס ענה לו: "כן". הרב לא ענה שום דבר. אבל ראינו שהוא הרגיש שזה הסוף.

בבוקר בא הרופא עוד פעם ואמר לנו לצאת מהחדר, הוא רוצה לבדוק אותו. הוא גמר את הבדיקה ויצא החוצה. לחדר הראי שון, והתחיל לכתוב לנו רשימה של רפוי אות שאנחנו צריכים לקנות ומה מותר לתת לו לאכול. עוד לא גמרנו לדבר, שמענו גו אנחה מהחדר של הרב. וכנסנו. הרופא עוד עשה לו זריקה וניסה לעשות לו נשימה מלאכותית. אבל זה לא עזר.

מה אעשה עכשיו? אני עוד לא יודעת. בטח אתחיל ללמוד. לא בבית-ספר. אקח לי מורה פרטית בבית. אבל כל זה עוד רחוק. אני עוד לא יודעת מה יהיה העתיד שלי. עוד יש בעיות עם המשפחה שלו. לא רוצים שאלף אפילו לבית תל-אביב. אף אחד מהם לא גר שם, חוץ מהבן הרחוק. ואני הייתי אשתו של הרב וגרתי בבית הזה. אז אסור לי עכשיו ללכת שם? ביתוד אם הבטחתי לתמוך בבן הרחוק מהפנסיה שאני אקבל?

בכלל, עוד לפני ההלחיה הרגשתי ביחס משהו מצד כל מיני אנשים. כשהרב עוד היה בחדר, בא הרב אביר-צירה ואמר לי: "בואי, אקח אותך חזרה לרמלה". זה כאב לי מאוד. מה זאת אומרת חזרה לרמלה? מקומי או בבית של בעלי, או איפה שהוא נפטר. הוא אפילו אמר לי שאני לא צריכה ללכת אחרי מיטתו של בעלי. גם זה כאב לי. איך יכולים להגיד לי ככה?

אני יודעת שכל אחד חושב עכשיו על הטובה שלו ודואג לכיסא שלו, ושאני יכיר לה לסמוך רק על עצמי. אבל ככה של ה' עולם. אני ככר הספקתי ללמוד את זה ב'20 השנים של חיי.